

DİNÎ REFERANSLAR ÇERÇEVESİNDE İNTİHAR OLGUSU VE İNTİHARI BESLEYEN DÜŞÜNCE KALIPLARIYLA MÜCADELE SUICIDE CASE IN THE FRAME OF RELIGIOUS REFERENCES AND THE STRUGGLE AGAINST THE MENTAL CODES FEEDING SUICIDE

HURİYE MARTI
DOÇ. DR.
DİB BAŞKANLIK MÜŞAVİRİ

ÖZ

Birbirine geçmiş karmaşık süreçlerin ve küçük büyük travmaların ortak ürünü olan intihar, birden çok faktörün etkisiyle ortaya çıkan psikopatolojik bir olgudur. İslâm dini, insanın saygınlığına ve can dokunulmazlığına dair haksız bir müdahale olarak kabul ettiği intiharı, şekli ve gayesi ne olursa olsun kesinlikle reddeder. İntihara niyetlenen kişi, kendisini bu noktaya getiren faktörlerin her birini sahip olduğu inanç çerçevesi ve zihin kalıpları eşliğinde algılar. Zira insan, dünyayı tanıırken, hayatı anlamlandırırken ve kendisini değerlendirirken küçük yaşlardan itibaren içinde bulunduğu zaman ve mekâna bağlı olarak gelişen zihin kodlarını kullanır. Bu kodlar zihniyetin anahtarları olup iyi ile kötüyü, güzel ile çirkini, doğru ile yanlış ayırt etmede birer kıtas görevi görmektedir. Bu makalede, öncelikle intihar olgusu dinin temel metinleri ışığında değerlendirilecek, ardından modern zamanların ürünü olan ve intiharı kolaylaştırdığı düşünülen birtakım zihinsel kodlar üzerinde durularak, sağlıklı dinî referanslar eşliğinde bunlarla nasıl başa çıkılabileceği tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: İntihar, Din, Zihniyet.

ABSTRACT

Suicide, the common product of the complex processes into one another and the traumas of all sizes, is a case committed by the effect of multiple factors. Islam accepts suicide as an unjustified interference to human respect and the inviolability of life and definitely refuses suicide committed in whatever shape and for whatever purpose. The person who intends suicide perceives each of the factors that brought him to that point in company with his own frame of faith and mental forms. Because person uses his mental codes developing with respect to space and time he is in as from his childhood, while recognizing the world, making sense of life and evaluating himself. These codes are the keys of mentality which works as a criterion to distinguish right and wrong, beautiful and ugly, good and bad. In this paper, at first, the suicide case will be evaluated in the light of basic texts of religion, and then a number of mental codes produced in modern times which ease the suicide will be considered and how these codes can be met with healthy religious references will be discussed.

Keywords: Suicide, Religion, Mentality.

Giriş

İnsan, kâinatın en özel varlığı olmakla hem Yüce Yaratıcı nezdinde hem de kendi algı dünyasında değer taşır. Bu değer, onu insan yapan hasletlerin dokunulmazlığı ilkesini de beraberinde getirir. Can, mal, ırz, inanç ve nesil güvenliği, insanın ihtiyaçlar hiyerarşisinde ilk basamakları oluşturduğu gibi, hürmete layık, yani dokunulmaz olan değerlerinin de temelini teşkil eder. Bu bağlamda “yaşama dokunulmazlığı” sadece diğer insanları ve canlıları değil, kişinin bizzat kendisini de bağlayan bir nitelik taşır.

İnsanın istemli ve kararlı bir biçimde kendi canına kıyması anlamına gelen intihar, çağımızın en ciddi ve girift sorunlarından birisidir. Modern hayatta nefes almaktan yorulan insanoğlunun her geçen gün yaşamdan kopması ve artan bir şekilde intihar eğilimi göstermesi, İslâm toplumlarının da geleceğini tehdit etmektedir. İnsanı intihara sürükleyen nedenler bir çırpıda sıralanamayacak kadar çoktur ve onu intihardan koruyacak tedbirler üzerinde de farklı bilim dalları tarafından uzun zamandır çalışılmaktadır. Bu makalede, söz konusu tedbirlerin dinî referanslar eşliğinde sağlıklı bir zihin dünyası geliştirmeye yönelik olanları üzerinde durulacaktır. Zira zihin kalıpları üzerinden yürümek ve modernizmin tesiriyle gelişen birtakım hatalı zihinsel kodları doğruları ile değiştirmek, intiharla mücadelede son derece etkili bir yöntemdir.

I. İntihar Hakkında Temel Dinî Çerçeve

İntiharın kanun ve din karşısında suç olup olmadığı, insanın dayanılmaz şartlar ya da tahammülü imkânsız acılar yaşanması durumunda kendi canına kıyıp kıyamayacağı Eski Yunan felsefecileri tarafından tartışılmıştır. İlâhî menşeli dinlerden Yahudilik ilke olarak intiharı tasvip etmez. Ancak geleneksel İbranî hukukunda intihar edenin aklı başında iken bu fiili işlemiş olamayacağına, dolayısıyla sorumlu tutulmayacağına dair genel bir anlayış vardır. Katliama, şirke ve zinaya

zorlanma gibi olağanüstü durumlar karşısında ise intiharın tercih edilmesi takdire değer görülmüştür. Diğer taraftan Hristiyan öğretisi de intihara kesinlikle karşıdır. Saint Augustine ve Saint Thomas gibi Hristiyan büyükleri hangi durum ve şart altında olursa olsun intiharın tasvip edilemeyeceğine hükmetmişlerdir.¹

İnsanın şuurlu bir şekilde kendi hayatına son vermesi, İslâm dininin temel kaynakları olan âyet ve hadislerle de yasaklanmış, ceza gerektiren bir suç olarak değerlendirilmiştir. Akıl ve bilinç kaybı sonucu kişinin kendini öldürmesi ise intihar olarak değerlendirilmez.

“*Ey iman edenler! Karşılıklı rızaya dayanan ticaret olması hâli müstesna, mallarınızı aranızda bâtil yollarla yemeyin. Ve kendinizi öldürmeyin. Şüphesiz Allah, sizi esirgeyecektir.*”² âyeti, tefsirinde ihtilaflar bulunmakla birlikte, intiharın yasak sayılmasına dair en güçlü delil olarak sunulmaktadır. Âyette asıl olarak başkasının haksız yere öldürülmesinden bahsedildiği hâlde, bunun “Kendinizi öldürmeyin.” şeklinde ifade edilmesi, yaşama hakkının korunmasına dair aslî bir vurgu olarak kabul edilmektedir. Zira kişinin hayatı ile diğer hayatlar arasında fark yoktur ve bütün hayatlar aynı derecede korunmaya layıktır.³

“*Kendinizi kendi ellerinizle tehlikeye atmayın.*”⁴ mealindeki âyet-i kerîme de insanın canını tehlikeye atacak ve sonucunda ölümüne yol açacak davranışlara girişmesinin yasaklığından bahseder.⁵ Benzer şekilde, “*Kim, bir insanı, bir can karşılığı veya yeryüzünde bir bozgunculuk çıkarmak karşılığı olmaksızın öldürürse, o sanki bütün insanlığı öldürmüştür. Kim de bir insanın hayatını kurtarırsa, sanki bütün insanlığı yaşatmış olur.*”⁶ âyeti, can dokunulmazlığı bağlamında katillik kadar intiharın da yasaklığına işaret etmektedir.

Ölümü dilemek ve kolaylaştırmak için sözlü ya da fiilî çaba sarf etmek Hz. Peygamber tarafından da yasaklanmış bir davranıştır. Bu konuda O (s.a.s.) şöyle buyurur: “*Sizden hiçbiriniz başına gelen bir sıkıntıdan dolayı ölümü temenni etmesin. Mutlaka bir temennide bulunacaksa şöyle desin: Allah'ım! Yaşamak benim için hayırlı olduğu sürece beni yaşat, benim için ölüm hayırlı ise canımı al.*”⁷

¹ Hayati Hökekleli, “İntihar”, *DİA*, c. XXII, s. 351.

² Nisâ, 4/29.

³ Hayreddin Karaman ve diğerleri, *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, DİB Yay., Ankara 2007, c. II, s. 51.

⁴ Bakara, 2/195.

⁵ Bkz. Elmalılı M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, İstanbul 1979, c. II, s. 1343-1344.

⁶ Mâide, 5/32.

⁷ Muhammed b. İsmail Buhârî, *Sahîhu'l-Buhârî*, haz. Muhammed Nizâr Temîm-Heysen Nizâr Temîm, Dâru'l-Erkam, Beyrut 1995, “Merdâ”, 19.

Kur’ân’da “*Aranızda ölümü takdir eden biziz. Ve biz, önüne geçilebileceklerden değiliz.*”⁸ buyrulur. Bu bağlamda intiharın, “Allah’ın verdiği canı ancak O’nun alabileceği ve ölüme ancak O’nun karar verebileceği” ilkesiyle çelişmesinden dolayı suç olarak değerlendirilmesi, konunun bir başka boyutudur. Nitekim Allah Resulü (s.a.s.) Hayber Savaşı’nda İslâm ordusu içinde savaşan, yaralanan ama yarasının acısına dayanamayıp kılıcını göğsüne saplayarak intihar eden Kuzman isimli kişinin cehennemlik olduğunu belirtmiştir.⁹ Bir kişinin şehit olması beklenirken cehennemi hak etmesine sebep olacak kadar ağır bir suç tanımı, intihara dair dinin yaklaşımını net biçimde gösterir mahiyettedir.

İntihar tıpkı cinayet gibi bizden önceki ümmetlerde de yasaklanmış bir fiildir. Bu konuda Resûlullah (s.a.s.) şu örneği verir: “*Sizden önceki ümmetlerden birinde yaralı bir adam vardı. Yarasının acısına dayanamadığından bir bıçak alıp elini kesti. Adamın kan kaybından ölmesi üzerine Yüce Allah, ‘Kulum kendisi konusunda benden daha acele davranarak canına kıydı. Ben de ona cenneti haram kıldım.’* buyurdu.”¹⁰

Psikolojik olduğu kadar sosyal bir nitelik taşıyan pek çok olay gibi, intiharın anlamı da toplumdaki topluma değişebilmektedir. İntiharın bazı yönleri/biçimleri tüm toplumlarda sorun olarak algılanırken, bu davranışın ne ölçüde kınandığı veya kabul edildiği, kültürel değerler ve inanç sistemleri tarafından belirlenmektedir. Sosyal zorlayıcıların ve ruhsal hastalıkların karışımı olarak ortaya çıkan ruh ağrısı, intiharların çoğunda görülebilmektedir.¹¹ Ancak acı ve ıstırap içerisinde kıvranan insanlar için bile intihar İslâm’da meşru bir yol sayılmaz.

Doğrusu İslâm dini insanın bilinçli bir biçimde hayatla bağını kesmesini hiçbir sebeple onaylamaz. Söz gelimi İslâm’a göre, kendini ulvi bir amaç için feda etmek ya da cihat adı altında intihar saldırısı düzenlemek yasaktır. Kişinin manevi bir durumu veya değeri elde ederek kurtulmasını sağlamak amacıyla dinî bir tören eşliğinde kendini kurban etmesi yani adak intiharı asla kabul edilmez. Onuruyla ölümü seçmek anlamında “harakiri” yoktur. İyileşmesi imkânsız hastalıktan dolayı doktorun tedavisini reddetmek veya durdurmak anlamına gelen “ötanazi”ye müsaade edilmez. Matemden ya da günahtan kaçış amacıyla gerçekleşen arınma gayeli intiharlar ve yardım çağrısına cevap vermeyenlerden öç alma duygusuyla işlenen agresif intiharlar da İslâm’a göre yasaktır.

Niyeti ne olursa olsun intihar eden kimsenin dinden çıkmış sayılmayacağı, ancak büyük günahlardan birini işlemiş olacağı hususunda İslâm

⁸ Vâkıa, 56/60.

⁹ Buhârî, “Megâzi”, 39.

¹⁰ Buhârî, “Ehâdîsü’l-Enbiyâ”, 50.

¹¹ Kemal Sayar, “Toplumsal ve Ruhsal Dinamikleriyle İntihar”, *IV. Din Şurası*, Ankara 2009, s. 728.

âlimleri görüş birliği içerisinde. İntihar edenin cenazesinin diğer cenazeler gibi yıkanacağı ve Müslüman mezarlığına gömüleceği konusunda da fakihler arasında ittifak mevcuttur. Ancak böyle bir kişinin cenaze namazının kılınıp kılınmayacağı meselesi ve intihar teşebbüsünün cezayı gerektirip gerektirmediği konusu tartışılmıştır.¹²

II. İntihara Sebep Olabilecek Düşünce Kalıpları

Şekli ve gayesi ne olursa olsun, bir insanın intihara giden basamakları sosyo-kültürel nedenlerle turmandığı ve son adımları psikolojik etkenlerle attığı bilinmektedir. İntihara götüren risk faktörleri kompleks bileşimler sunmakta, çoğu zaman ağır tam olarak çözümlenmesi mümkün olamamaktadır. İntihar söz konusu edildiğinde alkol ve uyuşturucu kullanımından psikiyatrik ve fiziksel hastalıklara, ailevi dokudan genetik yapıya, çocukluk dönemi yaşantılarındaki olumsuzluklardan yetişkinlikteki inanç yoksunluğuna, şiddetten psikososyal destek zafiyetine kadar pek çok sebep sıralanabilir.¹³ Bu sebepler arasında hazırlayıcı/temel nedenler olduğu gibi kamçılایıcı/tetikleyen nedenler de vardır.¹⁴

İntihara niyetlenen kişinin iç dünyasında söz konusu sebeplerin her birini algılama ve anlamlandırma süreçleri vardır. Bu süreçler zihin kodları eşliğinde yürümektedir. İnsan dünyayı tanırken, hayatı anlamlandırırken ve kendisini değerlendirirken küçük yaşlardan itibaren içinde bulunduğu zaman ve mekâna bağlı olarak gelişen zihin kodlarını kullanmaktadır. Bu kodlar iyi ile kötüyü, güzel ile çirkini, doğru ile yanlış ayırt etmede birer süzgeç görevi görmekte, karara varmada kişiyi derinden etkilemekte, davranışlarını yönlendirmektedir. Nitekim dinî zihniyet örüntüleri, inananların hayatında bir bakış açısı ve yaklaşım biçimi geliştirir. Olayları açıklarken bu bakış açısını ve yaklaşım tarzını yansıtan dinî kavramlar kullanılır. Olayların meydana gelişine, kaynağına ve gerisindeki güce ilişkin açıklamaları anlamlı kılan da bu kavramlardır.¹⁵

Bu çalışmada modern zamanların ürünü olan ve intiharı kolaylaştırdığı düşünülen bazı zihinsel kodlar üzerinde durulacaktır. Kanaatimizce, çarpık birer zihniyet ürünü olan ve dinî referanslar eşliğinde doğrularıyla değiştirilmesi önerilen bu kodların tespiti çözümde etkili rol oynayabilir.

¹² Hökelekli, “İntihar”, c. XXII, s. 352.

¹³ Bkz. Betül Çetintulum, *Dini Yönelim, İntihar ve İntihara Yönelik Tutumlar*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Ü. Sağlık Bilimleri Ens., Aydın 2013, s. 15-17.

¹⁴ Bedri Katipoğlu, “Din Psikolojisi Açısından İntiharın Psikanalizi”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2015, c. VIII, sy. 39, s. 1069.

¹⁵ Bkz. Talip Küçükcan-Ali Köse, *Doğal Afetler ve Din*, İSAM Yayınları, İstanbul 2000, s. 70; Mustafa Koç, “Dinsel Yönelim ile Yaşamı Sürdürme Nedenleri İlişkisi: İngiltereli Müslüman-Türk Diasporası Üzerine Bir Saha Çalışması”, *Hitit Üniv. İlahiyat Fak. Dergisi*, 2013, c. XII, sy. 23, s. 155-181.

1) İnsan Ancak Maddî İhtiyaçlarını Karşılama ile Mutluluğa Erer.

Modern dünya, çepeçevre kuşattığı insana şöyle seslenir: “Her şey para etrafında döner. Maddî refaha kavuşmak için durmaksızın çalış ve çılgınca harca. Haz peşindeysen gel, al, kullan, at. Beğenmediysen değiştir! İhtiyacı değil arzularını öncele. Sen buna değersin. Asla azla yetinme!”

Oysa insan maddî ihtiyaçlarının çok ötesinde manevî özellikleri ile var olan ve manevî anlamda doyum sağlamadıkça mutlu olamayan bir varlıktır. Maneviyatın temelinde ise, iyiliği yaratan, gücüyle insana destek olan, onu yalnız bırakmayan, nimetleriyle onun hayatını kolaylaştıran, gören, gözeten ve yaptıklarını karşılıksız bırakmayacağını vadeden bir Yüce Kudret, Allah vardır.

Maneviyata değer vermek, maddiyattan ziyade manevî ihtiyaçların karşılanmasını önemsemek, ibadet ile ruhu beslemek kişiyi güçlendirmekte ve intihara karşı korumaktadır. İnsanların Allah’ın varlığını iç dünyalarında hissetme düzeyine göre intihar davranışlarında etken faktör olan öz saygı, umutsuzluk, depresyon ve intihar olasılıkları farklılaşmaktadır. Buna göre Allah ile içsel temas kuran, ona sığınan ve güvenen, onu sık sık hatırlayan gençlerin ruh sağlıkları daha iyi durumdadır.¹⁶ Ama hayattaki anlam arayışına cevap bulamayan, amaç, değer ve ideallerle varlığını anlamlı kılamayan, bir diğer deyişle varoluşsal bir boşluk içinde olan kişilerde stres ortaya çıkmakta ve baş edilemez stres intihara sürükleyebilmektedir.¹⁷

Dua yoluyla yüreğini ferah, zihnini berrak tutma çabasında da benzer bir durum söz konusudur. Dua etme sıklığı ve duaya olan inanç arttıkça intihardan uzaklaşma da artmaktadır. Kendi âcizliğinin, çaresizliğinin farkında olan ve Allah’ın yardımına güvenerek dua eden kişi, umutsuzluk ve benzeri olumsuz duygularla daha rahat başa çıkabilmektedir.¹⁸

2) İnsan Ömrü Ölümle Sonlanır ve Ötesi Yoktur.

Ahireti dikkate almayan ve ömrü ölümle sona erdiren bir bakış, intihara zemin hazırlayabilir. Zira bu sayede yaşadığı ama arzulanmadığı her ne varsa ölüm sayesinde ondan kurtulabileceğini, sonrasında ise bir daha bu gerçekle yüzleşmek durumunda kalmayacağını düşünen insan zihni, intiharı onaylayabilir.

Oysa hayatı anlamlandırmada ömrü sonsuza dek uzayan bir yolculuk olarak görmenin önemi büyüktür. Ölümü iki hayat arasındaki kapı olarak algılayabilmek, ilk hayatın yansımalarının ikinci hayatta insanın karşısına

¹⁶ Zuhâl Ağılkaça, “İntihar ve Din: İntihar Girişiminde Bulunanlar Üzerine Empirik Bir Araştırma”, *MÜ. İlahiyat Fak. Dergisi*, 2010, sy. 38, s. 181.

¹⁷ İrkin Yalom, *Varoluşçu Psikoterapi*, çev. Zeliha Babayiğit, Kabcacı Yayınevi, İstanbul 2001, s. 661.

¹⁸ Asım Yapıcı, *Ruh Sağlığı ve Din: Psikososyal Uyum ve Dindarlık*, Karahan Yay., Adana 2007, s. 311.

çıkacağına dair bir inanç geliştirmek, dünya ve ahiret hayatlarını bir bütün olarak değerlendirme bilincine sahip olmak intiharı önlemede etkili olabilir.

Dinin temel referansları sayesinde insanın boşuna yaratılmadığını, başıboşluğa terk edilmediğini, her nefsin ölümü tadacağını ama sonsuz bir hayat için yeniden diriltileceğini bilmek, kişinin hayatına pozitif anlam yüklemesini kolaylaştırmaktadır. “Ben kimim? Nerden geldim? Nereye gidiyorum? Hayatta var olma amacım ne?” gibi sorular bu sayede cevap bulmakta, hayat yaşanılır olmaktadır. Böyle bir insanı Kur’ân-ı Kerîm şöyle tasvir eder: “*Andolsun ki sizi biraz korku ve açlıkla, bir de mallar, canlar ve ürünlerden eksilterek deneriz. Sabredenleri müjdele. Onlar; başlarına bir musibet gelince, ‘Biz şüphesiz (her şeyimizle) Allah’a aitez ve şüphesiz O’na döneceğiz.’ derler.*”¹⁹

Diğer yandan ahiret hayatında inanan ve iyi amellerde bulunan kişilerin mükâfatlandırılacağına, inanmayan ve kötülük üreten kişilerin ise cezalandırılacağına dair inanç, yaşam motivasyonunu güçlendiren bir etkiye sahiptir.

Bu noktada, hayatın imtihan olduğu, kaderin insanı kuşattığı ve tevekkülün vazgeçilmezliği de koruyucu inanç ve zihin kalıpları olarak karşımıza çıkmaktadır. Kur’ân, bu kalıpları oluşturma adına şunları söyler: “*O, hanginizin daha güzel amel yapacağını sınamak için ölümü ve hayatı yaratandır. O, mutlak güç sahibidir, çok bağışlayandır.*”²⁰ “*Olur ki hoşunuza gitmeyen bir şey, sizin için hayırlıdır ve olur ki, sevdiğiniz şey de sizin için bir kötülük doğurabilir. Allah bilir, siz bilemezsiniz.*”²¹

3) İnsan Kendi Bedeni Üzerinde Sınırsız Söz Hakkına Sahiptir.

Modernizm, insana “Kâinatın merkezinde sen varsın. Sen her şeyin sahibi, kontrolörü ve efendisisin. Bedenin senindir. Bedenine ait tüm kararları da ancak sen alırsın.” diye seslenir. Bu öğretilerin doğruluğunu kabul eden insan ise, dilediği şekilde yaşama ve yaşamını sonlandırma özgürlüğüne sahip olduğuna inanır.

Oysa İslâm’a göre yerlerde ve göklerde her ne varsa Allah’ındır. Canların sahibi de Allah’tır ve bedenlerimiz bize sadece emanettir. Allah Resulü’nün “*Bedeninin senin üzerinde hakkı vardır.*”²² ifadesi, bedenin insan için emanet olduğu gerçeğine işaret eder. Dolayısıyla insan, bedeni üzerinde dilediğince tasarrufta bulunma hakkına sahip değildir.

¹⁹ Bakara, 2/155-156.

²⁰ Mülk, 67/2.

²¹ Bakara, 2/216.

²² Buhârî, “Savm”, 54; Müslim, *el-Câmiu’s-Sahîh*, (Nevevî Şerhi ile birlikte), c. I-XIX, haz. Muhammed Fuâd Abdülbâkî, Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut 1995, “Sıyâm”, 182.

Evet, insan değerlidir ama bu değeri ona bahşeden bir Yaratıcı vardır. O (c.c.), canın dokunulmaz olduğuna hükmetmiş, can güvenliğine ve hayat hakkına riayeti emretmiştir: “*Kim bir mümini kasten öldürürse cezası, içinde ebedî kalmak üzere cehennemdir. Allah ona (kasten öldürene) gazap etmiştir, lânet etmiştir ve çok büyük bir azap hazırlamıştır.*”²³ İslâm âlimleri de dinin gayesinin “zarûrât-ı dîniyye” diye adlandırılan “beş unsuru” korumak olduğunda ittifak etmişlerdir: Can, mal, ırz, inanç ve nesil. Bu beş unsur, yeryüzünün mükerrer varlığı olarak²⁴ dünyaya gelen her insanın ihtiyaçlar hiyerarşisinde ilk basamakları oluşturduğu gibi, hürmete layık yani dokunulmaz olan değerlerinin de temelini teşkil eder. Dolayısıyla insan, kendi canı bile olsa arzu ettiği zamanda ve istediği biçimde ona kıyma hakkına sahip değildir.

Diğer taraftan akıl sahibi her birey, canını korumak kadar aklını da korumakla yükümlüdür. İlâhî vahye muhatap olan insanoğlu, akli ve iradesi ile bu vahye tabi olma, dünyadaki tercihlerini iyiden ve iyilikten yana kullanma, kötüye ve kötülüğe engel olma potansiyeline sahiptir. Elbette bu potansiyelin açığa çıkması “aklı korumasına” bağlıdır. “*Ey iman edenler! İçki, kumar, (tapınmaya mahsus) dikili taşlar, fal ve şans okları birer şeytan işi pisliktir; bunlardan uzak durun ki kurtuluşa eresiniz.*”²⁵ âyeti, akli devreden çıkararak her türlü etkenle ilgili olarak yorumlanabilir. Nitekim âyette geçen ve içki şeklinde tercüme edilen “hamr” kelimesinin Hz. Ömer tarafından “Hamr, akli örten her şeydir.” şeklinde izah edilmesi, dikkat çekicidir.²⁶ İnsanı rehavete sevk eden, gevşeten, irade gücünü zayıflatan ve aklını alarak intihar gibi bir durumu kolaylaştıran her türlü unsur bu yasak kapsamında değerlendirilebilir.

Allah’ın, insandan bedenini ve aklını korumasını talep etmesi, intihara giden yolu tıkayacak niteliktedir. Bir diğer deyişle, bedeninin sahibi değil emanetçisi olduğuna dair bir bilinç düzeyine sahip olmak, intihar için bir korunma kalkanı oluşturabilir.

4) Yalnızlık Özgürlüktür.

Modernleşmenin insanı bireyselleştirdiği, toplumsal destekten yoksun kalan modern insanın kendisini her geçen gün daha da yalnız hissettiği bir gerçektir. Oysa sağlıklı bir sosyal bağlanma, insanın en temel ihtiyaçlarından birisidir. Sosyal sermayemiz, finansal sermayemizden çok daha değerlidir. Haz ve çıkarlarının peşinde koşarken her geçen gün daha da bencilleşen modern insan, sosyal bağlarını yitirdikçe daha güvensiz, kor-

²³ Nisâ 4/93.

²⁴ İsrâ 17/70.

²⁵ Mâide 5/90.

²⁶ Buhârî, “Eşribe” 2, 5; Müslim, “Tefsir”, 32-33.

kak ve mutsuz bir hâle gelmektedir.²⁷

Yalnızlığı özgürlükle eşleştiren ve yücelten modernist düşünce kalıpları, insanı çevresinden kopararak bir başına bırakması ve ekran karşısına kilitleyerek sosyal ilişkilerden soğutması sebebiyle intihar için risk faktörü oluşturur. Nitekim yalnız yaşamın ve bunun sonucunda gelen muhtemel tecrit edilmişlik duygusunun ümitsizliği ve sevgisizliği beraberinde getirebildiği, dolayısıyla intihar davranışını kolaylaştırdığı çeşitli araştırmalarda dile getirilmektedir.²⁸

Modern düşüncenin aksine İslâm, sosyal hayata ve müminlerin birlikteliğine büyük önem veren, hayatın her anına nüfuz eden, toplumun bütün kılcal damarlarında dolaşan ve inananları buluşturan bir dindir. İslâm, Müslümanları daima yardımlaşmaya, paylaşmaya, desteklemeye davet eder; cemaatle namaza ve topluca hacca çağırır. Bu sayede özgürlüğü toplumsal hayatta bulan, bir diğer ifadeyle toplumun, özgürlüğünü sınırlamadığını aksine kendisine nefes alma imkânı açtığını fark eden bir insan hedefler. İtikaf gibi kısa süreli ibadetler dışında, kendini Allah'a adanmak adına bile bir kenara çekilmeyi ve uzun süre yalnızlaşmayı kabul etmeyen Hz. Peygamber,²⁹ “*Ruhbanlık bize (Müslümanlara) emredilmedi.*” der.³⁰ Aksine O (s.a.s.), insanların arasına karışan ve onlardan kaynaklanan sıkıntılara sabreden mümini över.³¹

Araştırmalara göre, sosyal destek mekanizmalarından mahrum olan, aidiyet ve bağlanma duygusu geliştiremeyen insanlarda intihar eğilimi artmaktadır. Sohbet ve ders gruplarının, mevlid, cuma ve Yâsîn okumaları gibi dinî-sosyal aktivitelerin, kısacası dinin buluşturduğu dostlukların bulunduğu yerlerde, intihar oranları düşmektedir. Bir başka ifadeyle, teolojik olarak sağlıklı yapılanmış olan dinî grup ve cemaatler, mensuplarına sağladıkları sosyal entegrasyon sayesinde intihara karşı koruyucu bir faktör oluşturmaktadır.³²

Diğer taraftan, kişinin sevgi ve saygı gösterdiği insanların onun umutsuzluk ve yalnızlık dönemlerinde yardım arayışına nasıl cevap verdiği, intihar davranışının şekillenmesinde belirleyici olabilir. Çevresindekiler, kişinin ıstırabına, konuşma arzusuna, içini dökme ihtiyacına kayıtsız kalarak onun yaşadığı çaresizlik ve kimsesizlik hissini tırmandırabilirler.³³ Bu

²⁷ Bkz. Nevzat Tarhan, “Söyleşi”, *Din ve Hayat*, 2016, sy. 28, s. 36-37.

²⁸ Bkz. Ayşegül Batıgün, “İntihar Olasılığı: Yaşamı Sürdürme Nedenleri, Umutsuzluk ve Yalnızlık Açısından Bir İnceleme”, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 2005, sy. 1, s. 29-39.

²⁹ Müslim, “Sıyâm”, 186-187.

³⁰ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, İstanbul trz., c. VI, s. 226.

³¹ Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, c. I-X, tahk. Muhammed Abdülkâdir Atâ, Mektebetü Dâri'l-Bâz, Mekke 1994, c. X, s. 149.

³² Ağılkaya, a.g.m., s. 176.

³³ Sayar, a.g.m., s. 731.

bağlamda Müslümanın bir diğer Müslümanı yalnız bırakmaması gerektiğini hatırlatan dinî uyarılar, pek çok hata gibi intiharın önlenmesinde de anlam taşıyacaktır. Söz gelimi Hz. Peygamber şöyle buyurur: “*Müslüman, Müslüman’ın kardeşidir. Ona zulmetmez, onu yardımsız ve yalnız başına bırakmaz. Kim din kardeşinin bir ihtiyacını giderirse, Allah da onun ihtiyacını giderir. Kim bir Müslümanın bir sıkıntısını giderirse, Allah da onun kıyamet sıkıntılarında birini giderir. Kim bir Müslümanın kusurunu örterse Allah da kıyamet günü onun kusurunu örter.*”³⁴

Şu hâlde sosyal bağların güçlü olması ve aile, akraba, komşu ilişkilerinin sağlıklı yürümesi, intiharı önleyici bir niteliğe sahiptir. Bu noktada sağlam aile bağlarının altı çizilmelidir. Bilhassa gençler için sorunlarla baş edebilme ve kimliğini inşa etme süreçlerinde aile desteği son derece önemlidir. Zira dikkatten uzak tutulmamalıdır ki, Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre, intihar 10-24 yaş arası gençlerde ölüm nedenleri arasında ikinci sırada gelmekte, Türkiye’deki veriler de intihar sonucu ölümlerin büyük kısmının 15-19 yaş arası gençlerde gerçekleştiğini doğrulamaktadır.³⁵

Sonuç

Birbiri içine geçmiş karmaşık süreçlerin ve küçüklü büyüklü travmaların ortak ürünü olan intihar, normal bireylerden ağır ruh hastalarına kadar geniş bir örneklem grubunda rastlanabilen çok değişkenli bir olaydır.³⁶ İntihar, bazen maddi ve manevi kayıplara katlanamamanın sonucudur. Bazen hayatın gerçeklerinden kaçış amacıyla, bazen önceden ölen bir kimseyle birleşme ve buluşma arzusuyla, bazen de çevreyi kontrol ve tehdit etme güdüsüyle gerçekleşir. Kimi zaman ulvi gayeler adına kendini feda etme iddiası, kimi zaman ise, yalnızlık, sevgisizlik ve kimsesizlik duygusu intihara sürükleyebilir.³⁷ Sebep ne olursa olsun sonuç aynıdır ve acıdır. Bugün dünya nüfusunu bilhassa da gençliği tehdit eden bir olgu olarak intihar, kendisiyle çok yönlü mücadele edilmeyi hak etmektedir.

İntihar olaylarının bu denli artmasında fiziksel/somut faktörler kadar zihinsel/soyut faktörlerin de rolü vardır. Maneviyattan uzaklaşmayı, insanı ve kâinatı sadece maddi boyutuyla ele alıp kabul etmeyi öngören modern dünya görüşü, insanlığa empoze ettiği bazı zihin kalıplarıyla maalesef intihar olgusunu beslemiştir. Bencilliği, kibri, hazzı ve hırsı, tüketim çılgınlığını, sorumsuzluğu, menfaatperestliği aşıl原因an bu zihin kodları, modern

³⁴ Müslim, “Birr ve Sıla”, 58; Tirmizî, “Hudûd”, 3.

³⁵ Gülşen Ünlü-Zeynep Aksoy-E. Ece Ersan, “İntihar Girişiminde Bulunan Çocuk ve Ergenlerin Değerlendirilmesi”, *Pamukkale Tıp Dergisi*, 2014, sy. 7, s. 177.

³⁶ Burçin Gürkan-Gülay Dirik, “Üniversite Öğrencilerinde İntihar Düşünce ve Davranışları ile İlişkili Faktörler: Yaşamı Sürdürme Nedenleri ve Baş Etme Yolları”, *Türk Psikoloji Yazıları*, Aralık 2009, c. XII, sy. 24, s. 59.

³⁷ Sayar, a.g.m, s. 729-730.

zamanların insanını yalnızlaştırmış ve mutsuzlaştırmıştır. Bu durum ise intihara gidişi hızlandırmaktadır.³⁸

Araştırmalarda, intihar olasılığı ile dinî ve ahlâkî gerekçeler arasında ters yönlü bir ilişki olduğuna, dinî inançların, özellikle de ahiret inancının intiharı değerlendirmede dikkate alınması gerektiğine, dinî yandaşların ve güçlü dinî altyapıların bulunduğu yerlerde dinin intiharları engellemede daha etkili olduğuna ve Türkiye’deki düşük intihar oranlarında aile bağlarının ve dinî inançların yoğun tesirine işaret edilmektedir.³⁹ Bu, intihar ile mücadelede dinî argümanlardan faydalanmamız gerektiğini göstermektedir.

Ailenin güçlendirilmesi, aile bireylerinin saygınlığının korunması, çocuklarda özsaygı ve değer bilincinin küçük yaşlarda oluşturulması, kadınların şiddet ve istismardan korunması, gençlerin alkol, kumar ve uyuşturucu gibi bağımlılıkların pençesine terk edilmemesi,⁴⁰ bütün bunlar yapılırken de dinin ve kültürel değerlerin güçlü desteğinin alınması intiharla mücadelede son derece önemlidir. İnsanın kendisini tanıması, hayatını anlamlandırması, Rabbiyle bağımlı güçlendirmesi ve karşılaştığı sorunlara manevi birikimleriyle çözüm üretebilmesi intiharı önleyebilir. Sonuçta her insan, kendisini yok etmesine müsaade edilemeyecek kadar özel, hayat ise kendi kararımızla sonlandırılmayacak kadar değerlidir.

Kaynakça

- Ahatlı, Erdiñç, “Uyuşturucu ve Bağımlılık Yapan Maddeler Konusuna İslâm’ın Bakışı”, *Diyanet İlmî Dergi*, Temmuz-Ağustos-Eylül 2001, c. XXXVII, sy. 3, s. 117-128.
- Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, c. I-VI, İstanbul trz.
- Ağılkaya, Zuhâl, “İntihar ve Din: İntihar Girişiminde Bulunanlar Üzerine Empirik Bir Araştırma”, *MÜ. İlahiyat Fak. Dergisi*, 2010, sy. 38, s. 173-202.
- Batıgün, Ayşegül, “İntihar Olasılığı: Yaşamı Sürdürme Nedenleri, Umut-suzluk ve Yalnızlık Açısından Bir İnceleme”, *Türk Psikiyatri Dergisi*, sy. 1, s. 29-39.
- el-Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn, *es-Sünenü’l-kübrâ*, c. I-X, tahk. Muhammed Abdülkâdir Atâ, Mektebetü Dâri’l-Bâz, Mekke 1994.
- el-Buhârî, Muhammed b. İsmail, *Sahîhu’l-Buhârî (el-Câmiu’l-Müsne-*

³⁸ Bkz. Muhammed Ali İnce, *İntihar–Din Psikolojik Bir İnceleme-*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Ü. SBE., Kayseri 2007, s. 90 vd.

³⁹ Ağılkaya, a.g.m, s. 181.

⁴⁰ Muammer Cengil, “Cinnet ve İntihar Olgusu ve Bazı Çözüm Önerileri”, *IV. Din Şurası*, Ankara 2009, s. 698.

- dü's-Sahîhu'l-Muhtasar min Umûri Resulillah Sallallahü Aleyhi Vessellem ve Sünenih ve Eyyâmih*), haz. Muhammed Nizâr Temîm-Heysem Nizâr Temîm, Dâru'l-Erkam, Beyrut 1995.
- Cengil, Muammer, "Cinnet ve İntihar Olgusu ve Bazı Çözüm Önerileri", *IV. Din Şurası*, Ankara 2009, s. 691-703.
- Çetintulum, Betül, *Dini Yönelim, İntihar ve İntihara Yönelik Tutumlar*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Ün. Sağlık Bilimleri Ens., Aydın 2013.
- Elmalılı, M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, İstanbul 1979.
- Gürkan, Burçin-Gülay Dirik, "Üniversite Öğrencilerinde İntihar Düşünce ve Davranışları ile İlişkili Faktörler: Yaşamı Sürdürme Nedenleri ve Baş Etme Yolları", *Türk Psikoloji Yazıları*, Aralık 2009, c. XII, sy. 24, s. 58-69.
- Hökelekli, Hayati, "İntihar", *DİA*, c. XXII, s. 351.
- İnce, Muhammed Ali, *İntihar –Din Psikolojik Bir İnceleme-*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Ü. Sosyal Bilimler Ens., Kayseri 2007, s. 90 vd.
- Katipoğlu, Bedri, "Din Psikolojisi Açısından İntiharın Psikanalizi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2015, c. VIII, sy. 39, s. 1064-1070.
- Koç, Mustafa, "Dinsel Yönelim ile Yaşamı Sürdürme Nedenleri İlişkisi: İngiltereli Müslüman-Türk Diasporası Üzerine Bir Saha Çalışması", *Hitit Ün. İlahiyat Fak. Dergisi*, 2013, c. XII, sy. 23, s. 155-181.
- Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, DİB Yay., Ankara 2007.
- Küçükcan, Talip-Köse, Ali, *Doğal Afetler ve Din*, İSAM Yayınları, İstanbul 2000.
- Müslim, İbnü'l-Haccâc el-Kuşeyrî, *el-Câmiu's-sahîh*, (Nevevî Şerhi ile birlikte), c. I-XIX, haz. Muhammed Fuâd Abdülbâkî, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1995.
- Sayar, Kemal, "Toplumsal ve Ruhsal Dinamikleriyle İntihar", *IV. Din Şurası*, Ankara 2009, s. 727-736.
- Tarhan, Nevzat, "Söyleşi", *Din ve Hayat*, 2016, sy. 28, s. 36-37.
- Ünlü, Gülşen-Aksoy, Zeynep-Ersan, E. Ece, "İntihar Girişiminde Bulunan Çocuk ve Ergenlerin Değerlendirilmesi", *Pamukkale Tıp Dergisi*, 2014, sy. 7 (3), s. 176-183.
- Yalom, İrvın, *Varoluşçu Psikoterapi*, çev. Zeliha Babayiğit, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2001.
- Yapıcı, Asım, *Ruh Sağlığı ve Din: Psikososyal Uyum ve Dindarlık*, Karahan Yay., Adana 2007.